

Козюра Ігор Валерійович,

д. держ. упр., проф., професор кафедри менеджменту
ВНЗ Укоопспілки "Полтавський університет економіки і торгівлі"

АСПЕКТИ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ АКАДЕМІКА В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Наукова громадськість широко відзначила 150-річчя з дня народження відомого вченого-енциклопедиста, природознавця і мислителя, організатора науки Володимира Івановича Вернадського. Геніальний учений залишив спадок, який вивчатимуть ще багато поколінь дослідників. Загальний його творчий доробок нараховує понад 400 наукових праць, опублікованих за життя. Але значна частина робіт залишилися ще неопублікованою. Тому Комісія з вивчення наукової спадщини вченого НАН України прийняла рішення підготувати і видати У світ 10-томне видання «Вибраних наукових праць академіка В.І. Вернадського», щоб, як зазначив Президент НАН України академік Б. Є. Патон, «сприяти актуалізації і популяризації наукової спадщини цього славетного вченого в сучасному вітчизняному науково-освітньому просторі» [6].

Знайомство з творчим доробком переконує в тому, що хоча дослідник спеціально не займався проблемами місцевого самоврядування і регіонального розвитку, але в своїх численних публікаціях, листах і нотатках він залишив для науковців багатий розсип думок і ідей, проблемне і водночас методологічне значення яких для науки державного управління важко переоцінити.

Сам Володимир Іванович у 1922 р. зазначив у цьому зв'язку: «З історії знання і свого власного досвіду – я знаю, які неочікувані наслідки бувають часом від випадкових, неопрацьованих належним чином, мимохідь кинутих думок, якщо доторкнуться вони до воли і думки щирої людської особистості в потрібний момент. Один такий випадок нерідко виправдовує справу всього життя» [3]. Лише декілька прикладів.

Так, В. І. Вернадський вважав, що перейти до самоврядування і поширити його вгору і вниз від повітового і губерньського рівнів можливо тільки через земські органи. З листопада 1900 р. він констатує в щоденнику підсумок передреволюційного протистояння земств та державних адміністративних органів: «Політична роль земства поступово згладжується, і сама ідея самоврядування виявляється несумісною з державною бюрократичною машиною. Це і зрозуміло, тому що ясно проникла величезні шари російського життя свідомість необхідності політичної волі та можливості досягти її шляхом розвитку самоврядування» [6].

Відомо, що на зламі історії, в буремні роки громадянської національно-визвольної війни, саме В. І. Вернадський став фундатором і першим президентом Української академії наук, вважаючи, що вона повинна розв'язати три типи найважливіших завдань: національні, державні і місцеві. При цьому вчений наголошував: «Новітня академія має допомагати зростові української національної свідомості та української культури через широке, глибоке, проникливе наукове студювання минулості та сучасності українського народу та його сусідів, природи обійнятого ними краю в усіх її безкінечних виявах». Вона «повинна мати такі відділи інститутів, які пов'язані з практично важливими для державами інтересами». А «державна вага Академії витворюється тим впливом, який вона матиме на підвищення виробничих сил країни й людини на Україні» [4].

В. І. Вернадський вважав священним обов'язком кожної людини свою генеалогію, яку він розглядав як надзвичайно корисну грань пізнання світу: «Мені здається, що страшенно важливо, аби із родин ніколи не зникала історія родин. У сім'ях, де довго зберігається подібна історія, завжди є більша можливість для формування сильних характерів, у досягненні традиційних цілей. Міцніший зв'язок із землею, з історією Вітчизни» [7].

Надзвичайно великого значення надавав академік В. І. Вернадський поєднанню теорії і практики в дослідженні природних багатств регіонів. Працюючи у складі комісії В. В. Докучаєва, яка досліджувала унікальні ґрунти Полтавської губернії наприкінці XIX ст., він із радістю повідомляв друзям, що «він більше і більше оволодіває методами досліджень» і що в нього «з'являються руки, а разом з цим посилено працює думка» [9].

Ще в 1890 р., характеризуючи культурне життя в м. Кременчук, у листі до Наталії Єгорівни, В. І. Вернадський звернув увагу на одну цікаву деталь, яка не втратила, а, навпаки, збільшила своє значення і сьогодні: «У створенні та розвитку хорошої місцевої преси міститься одна з основних умов існування справжнього місцевого самоврядування» [2].

Архіви зберегли для нас низку цікавих документів, які засвідчують наполегливу роботу вченого з практичного розвитку шкільної базової освіти в регіонах. Наприклад, це супровідний лист Яреськівської волосної народної управи Миргородського повіту до посвідчення № 7746 від 30 жовтня 1918 р., яким селяни повідомляють про обрання Вернадського «почетним попечителем Яреськівської мішаної гімназії», а також «щиро прохають вжити всіх заходів, аби гімназія, з чергового 1919-1920 навчального року перейшла на Міністерський кошт, позаяк бюджет наш більше року не витримає». І Володимир Іванович, уже будучи в

Києві, допоміг таки відкрити гімназію в Яреськах (зберігся і текст телеграми, якою вчений запрошувався на відкриття навчального закладу. На жаль, складна політична обстановка 1919 р. не дала йому змоги це зробити) [8].

Велику роль приділяв академік В. І. Вернадський формуванню і збереженню місцевих бібліотек. Наприклад, піклуючись про долю книжкових і рукописних зібрань колишньої Київської духовної академії, основу яких складала бібліотека XVII-XVIII ст. славнозвісної Києво-Могилянської академії, В. І. Вернадський писав до О. Денікіна: «Зараз нам страшенно пощастило за найтяжчих умов зібрати понад 300 тис. книжок, розкиданих нині по різних помешканнях Києва та півдня Росії. Велика бібліотека є такою зброєю сучасного життя, яка за силою не може зрівнятися ні з чим» [11].

Заслугує на увагу і позиція видатного вченого відносно релігії і церкви. Наприкінці 30-х рр. XX ст. В. І. Вернадського дуже бентежило те, що в Кременчуці та його околицях, внаслідок дій «войовничих атеїстів», не залишилося жодної церкви. А це, на думку вченого, сприяло тому, що «...елемент ідеї і віри, живої творчості зникає» [1].

Один з найвидатніших учнів В. І. Вернадського, академік О. Є. Ферсман, незадовго після смерті вченого писав: «Десятиліттями, цілими століттями будуть вивчатися і поглиблюватися його геніальні ідеї, а в працях його – відкриватимуться нові сторінки, які слугуватимуть джерелом нових пошуків, багатьом дослідникам доведеться вчитися його гострій, наполегливій, чеканній, завжди геніальній, хоча інколи й важко зрозумілій творчій думці; для молодих поколінь він завжди буде слугувати вчителем у науці і яскравим зразком продуктивно прожитого життя» [10].

Список використаних джерел

1. Вернадский В. И. Дневник 1939 года / В. И. Вернадский // Дружба народов. – 1992. – № 11-12. – С. 7.
2. Вернадский В. И. Письма Н. Е. Вернадской (1892-1898) / В. И. Вернадский. – М. : Наука, 1991. – С. 66.
3. Вернадский И. Предисловие / И. Вернадский // В. И. Вернадский. Очерки и речи. – Пг. : Науч. Хим.-техн. изд-во, 1922. – Вып. 1. – С. 3.
4. Вернадський В. Із спогадів. Перший рік Української Академії (1918-1919) / В. Вернадський // Наука і культура. – Вип. 22. – К., 1988. – С. 51-53.
5. Вернадский В. И. Пережитое и передуманное / В. И. Вернадский. – М. : Вагриус, 2007. – 188 с. – (Мой мир). – С. 28.
6. Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського : в 10 т. – К. : Вид-во НАН України, 2013. – Т. 1. – С. 4.
7. Дражевська Л. В. І. Вернадський / Л. Дражевська // Хроніка 2000. – К. : Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. – Вип. 35/36. – С. 366.

8. Рудий Г. «Читав я Шевченка і дуже хочу, щоб ти прочитала...» / Г. Рудий // Віче. – 2005. – № 12. – С. 43.

9. Ситник К. М. Володимир Вернадський: Академія / К. М. Ситник, В. В. Шмиговська. – К. : Наук. думка, 2006. – С. 27.

10. Ферсман А. Е. Жизненный путь академика В. И. Вернадского / А. Е. Ферсман // Ферсман А. Е. Избр. труды. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – Т. 5. – С. 787.

11. Хурса В. Вернадський у Шишаках: історико-краєзнавчі нариси, дослідження / В. Хурса. – Полтава : Полтав. літератор, 2008. – С. 218.

Курмишев Геннадій Васильович,

д.пед.н., проф., голова громадської організації
«Міжнародний ноосферний центр Вернадського»

МЕТОДОЛОГІЯ НООСФЕРНОГО УПРАВЛІННЯ

Сьогодні важливо, щоб керівник умів перспективно мислити і розуміти наслідки своїх керівних дій. Завдання керівника полягає в управлінні процесом еволюційного розвитку державою. Розвиток – це процес оптимального використання наявних у розпорядженні суспільства ресурсів.

Завданням методології біоадекватного керівництва є обґрунтування принципів, засобів, методів, технологій для практичної організації та проведення адекватного процесу керівництва.

Завдання ноосферного управління є оволодіння механізмом цілісного мислення як ефективним інструментом свідомості людини і пізнання світу.

Під системою цілісного мислення розуміється система методів логічного, інтуїтивно-образного, а також методів їхнього сукупного функціонування.

Біологічно адекватне керівництво націлене на формування вміння керівників мислити природовідповідно на основі матеріалу того або іншого процесу.

Біологічно адекватне керівництво, будучи природним для людини, є вихідним принципом гармонізації суспільства: біосоціальна природа людини дозволяє «лікувати» соціум через поліпшення (розкриття) всіх первинних біоадекватних можливостей людини за принципом сполучених посудин: чим більше «наповнюється» біоадекватна складова, тим більш наповненою стає соціальна складова людини і суспільства в цілому. Таким чином, біоадекватний метод керівництва є біосоціоадекватним. Л. Д. Ландау вказував на важливість методу: «Метод важливіше відкриття, бо правильний метод приведе до ще більш цінних відкриттів».